

Erény vagy kötelesség Tugend oder Pflicht Virtue or Obligation

A konferencia időpontja: 2019. augusztus 26-28.

A konferencia helyszíne: Szeged, Dóm tér 5, Szent Gellért Szeminárium.

A konferencia védnökei:

Dr. Jakubinyi György gyulafehérvári érsek, Dr. Kiss-Rigó László megyéspüspök,

Prof. Dr. Szuromi Szabolcs rektor (PPKE),

Prof. Dr. Martos Levente Balázs a Pápai Biblikus Bizottság tagja.

A konferenciát a Szegedi Nemzetközi Biblikus Konferencia Alapítvány rendezi.

Összefoglalók Abstracts

Erény vagy kötelesség Tugend oder Pflicht Virtue or Obligation

A konferencia időpontja: 2019. augusztus 26-28.

A konferencia helyszíne: Szeged, Dóm tér 5, Szent Gellért Szeminárium.

A konferencia védnökei:

Dr. Jakubinyi György gyulafehérvári érsek, Dr. Kiss-Rigó László megyéspüspök, Prof. Dr. Szuromi Szabolcs emeritus rektor (PPKE), Prof. Dr. Martos Levente Balázs a Pápai Biblikus Bizottság tagja. A konferenciát a Szegedi Nemzetközi Biblikus Konferencia Alapítvány rendezi.

Absztrakts

**Akiyama Manabu János
University of Tsukuba, Japán**

„Istenhez való dicséret” az erény a *Második Izajás* könyvében, —Különös tekintettel Hetvenes fordításra

A *Második Izajás* könyvében, a.m., *Izajás próféta* könyvének 40. fejezetéről 55. fejezetéig terjesztő részében, tartalmazzák azt az úgynevezett négy „Úr szolgájának énekei”-t (1) Iz 42,1-9, 2) Iz 49,1-9a, 3) Iz 50,4-9, 4) Iz 52,13-53,12). A keresztényi „előkép elméleté”-nek szempontjából találhatjuk ezt az „Úr szolgájá”-nak megtestesült alakját Jézus Krisztusban. Az Ószövetség belül maradó értelmezéssel azonban magyarázhatjuk ezt az „Úr szolgájá”-t az „Izrael” népére (Iz 41,8; Iz 44,1-2; Iz 45,4). Jóllehet az *Izajás* 43. fejezetet (Iz 43,16-21) nem számítják bele ezekre az „Úr szolgájának énekei”-re, értelmezhetjük az „Úr szolgájá”-ra azt a népet is, amelyet „az Úr magának alkotta” (Iz 43,21a). Az eredeti héber Ószövetség szövege szerint, ez a nép „fogja hirdetni az Úr dicséretét” (Iz 43,21b). A Hetvenes görög verzióban pedig ezt a „dicséret”-et („t□hillá”) fordították „aretai”-ra, amely szó jelenti „erények”-et. Ezen kívül *Második Izajás*nak a Hetvenes fordításában találhatjuk olyan szakaszokat, amelyekben fordították a „dicséret” („t□hillá”) szót „aretē” („erény”) -re (Iz 42,8; Iz 42,12; vö. Iz 63,7 is). Ezt a héber szót („t□hillá”) használták fel gyakran a „dicsőség” („kā□ô□”) szóval együtt ebben a *Második Izajás* könyvében (Iz 42,8; Iz 42,12). Tehát, amikor dicsérik Istent, akkor „dicsőség”-et tulajdonítjuk Istennek. Nüsszai Szent Gergelynek pedig, Kr. u. 4 századi görög egyházatyának véleménye szerint, „dicsőség”-et magyarázhatjuk a Szentlélek megjelenésére *János evangéliuma* 17. fejezetének alapján (Jn 17,22; *Kommentár az Énekek énekéhez*, GNO VI 467,6). Azonfelül, *Mózes életéről* című Gergely művének alcíme az „*Erényről*” („Ἦρ□ □περ□ς”), és Gergely szerint „erény” származik az isteni természetből (*A lélekről és feltámadásról*, GNO III/3 76,13-14). Ezért, Gergely gondolatait figyelemmel véve, azt mondhatjuk, hogy Mózes, az erény megtestesült alakja, Istenhez való dicséréttel az Isten Lélkének részvételéhez is érkezhett el. Mózes azonban „nem léphetett be a találkozás sátorába, mivel az Úr dicsősége betöltötte a hajlékot („miškān”)” (Kiv 40,35). Tehát, a *János evangéliumának* magyarázása szerint, a „haljék” megtestesült alakja nem Mózes, hanem Jézus

Krisztus volt (Jn 1,14: „eskēnōsen”; vö. Jn 1,17). Azért úgy mondhatjuk, hogy Mózes az erény megtestesült alakjává lett először Nüsszai Szent Gergely értelmezéssel. A *Második Izajás* könyvében pedig már található olyan tilalom, hogy „most már ne arra gondoljatok, ami régen történt, és ne a múlt dolgokra figyeljete” (Iz 43,18). E próféta könyve szerint valóban, „dicsőt majd engem („t□□abb□□ēnī”; a.m. Istent) a mező vadja, a sakálok és a struccmadarak”, mert „vizet adtam (a.m. Isten) a sivatagban, folyókat a pusztában, hogy megitassam népemet, az én választottamat” (Iz 43,20). Ez új kivonulás csodáira vonatkozóan tehát, amelyeket a Második Izajás próféta éneklit itt, az Isten népe, aki már az erények („aretai”) megtestesült lényeggé lett, önkéntesen dicsérje Istent. Tehát, azt mondhatjuk, hogy az Isten személyeinek egyikeként működő „erény” szerepelt már a *Második Izajás* könyvének Hetvenes fordításában, valamint mi, az Isten népe, élhetünk a Szentlélek istenségének részvételével, amikor az Istenhez való dicséretre áldozunk magunkat.

“Praise to God” as Virtue in the Book of Second Isaiah: with special consideration to the Septuagint version

In the second part of the Book of Isaiah, i.e. from the 40th to the 55th chapter, the four “Songs of the Servant of the Lord” are contained (1.Is 42,1-9; 2.Is 49,1-9a; 3.Is 50,4-9; 4.Is 52,13-53,12). From the point of view of the Christian “Typological Interpretation”, we can find the incarnate figure of this “Servant of the Lord” in Jesus Christ. However, if we do interpretation exclusively on the Old Testament, this “Servant of the Lord” can be interpreted as the “People of Israel” (Is 41,8; Is 44,1-2; Is 45,4). Although the 43rd chapter of the Book of Isaiah (Is 43,16-21) is not contained in these “Songs of the Servant of the Lord”, we can interpret the people too, whom “the Lord has shaped for himself” (Is 43,21a), as this “Servant of the Lord”. According to the original Hebrew text of the Old Testament, this people “will broadcast the praises of the Lord” (Is 43,21b). In the Greek Septuagint version, however, this word of “praises” (“t□hillâ”) was translated as “aretai”, i.e. “virtues”. In addition to this section, in the Septuagint version of the Second Isaiah we can find some passages in which the word “praise” was translated as “aretē” (Is 42,8; Is 42,12; cf. Is 63,7). The Hebrew word “t□hillâ”, which means “praise”, is used often together with the word “kā□ô□” (“glory”) in this book of the Second Isaiah (Is 42,8; Is 42,12). That is, when we praise God, we attribute the glory to God indeed. According to Gregory of Nyssa, one of the Fathers of the Greek Church in the 4th century, we can interpret “glory” as manifestation of the Holy Spirit on the basis of the 17th chapter of the Gospel of John (Jn 17,22; Homilies in Canticum Canticorum, GNO VI 467,6). Furthermore, the subtitle of Gregory’s main work, the Life of Moses, is “On Virtue” (“Peri aretēs”), and according to Gregory, the divine nature is the source of all virtues (On the Soul and Resurrection, GNO III/3 76,13-14). Therefore, when we pay attention to these thoughts of Gregory, we may say that Moses, an incarnate figure of virtue, could take part in the Spirit of God with the praise to God. Moses, however, “could not enter the Tent of Meeting, since the cloud stayed over it and the glory of Yahweh filled the Dwelling (“miškān”)” (Ex 40,35). We can interpret this passage based on the explanation of the Gospel of John that the incarnate figure of the “Dwelling” was not Moses, but Jesus Christ (Jn 1,14: “eskēnōsen”; cf. Jn 1,17). Therefore, we might conclude that Moses became the figure of the incarnate virtue for the first time with the interpretation of Gregory of Nyssa. However, we find such a prohibition that “No need to remember past events, no need to think about what was done before” (Is 43,18). According to this prophetic book indeed, „the wild animals will honor me (“t□□abb□□ēnī”; i.e. God) the jackals and the ostriches”, for “I bestow water in

the desert and rivers on the wastelands for my people, my chosen one, to drink” (Is 43,20). Thus, in relation to the miracles of this new exodus, on which the prophet of Second Isaiah sings here, the people of God, who have already become the incarnate substance of the virtues (“aretai”), praise God of their own accord. Therefore, we will be able to confirm that the virtue, which works as one of the personae of God, has already appeared in the Septuagint version of the Second Isaiah, as well as we, the people of God, will be able to live taking part in the divinity of the Holy Spirit, when we devote ourselves to the praise of God.

Bácskai Károly,
Evangélikus Hittudományi Egyetem, Budapest, H

Erkölcsei intelmek Péter első levelében (keresztény házi-táblák)

Kölcsönösség engedelmesség eligazítás a családi élet kérdéseiben a keresztény emberhez méltó élet módszertana • nem humán elkötelezés, hanem teológiai megfontolás: úgy szolgálatok mint az Úrnak, és nem úgy, mint az embereknek (Ef 6,7) • a kereszténység társadalmi jelenlétének elismertetése • a megfelelés és a megváltoztatás igénye • egyenlőség • közös kompetencia • keresztény testvériség • kiegyensúlyozott ellentétek • romboló szándék helyett alkotó építkezés • a humán környezet, az „antroposzféra” védelme és egészsége • változó világi szerepek és keresztény meghatározottság • alkalmazkodás és állandóság

Ethical exhortations in the First letter of Peter (christian household charts)

Mutuality • obedience • instructions in family-life issues • methods and values worthy of the life of a christian • human commitment vs. theological considerations: Serve wholeheartedly, as if you were serving the Lord, not people (Ef 6,7) • the recognition of the presence of christianity in society • the need of compliance and change • equality • mutual competence • christian fellowship and community • balanced contrasts • creative constructivity instead of the will of destruction • the protection of human environment • changing roles and christian delineation • adaptation and constancy.

Taras BARŠČEVSKI
University of Zagreb, Catholic Faculty of Theology

Il “segreto messianico” di Marco – un mistero da scoprire e mantenere

Il Vangelo di Marco ci presenta Gesù che non vuole che per il momento si sappia che Lui è Cristo e perciò impone il silenzio a quanti in qualche modo sono entrati in contatto con la sua potenza liberatrice oppure sono stati toccati dalla sua misericordia: discepoli che hanno lasciato tutto per seguirlo, i malati che sono stati guariti dai vari mali ed addirittura i demoni che sono stati cacciati. A tutti Gesù ordina sovente di tacere.

Però, invece di vedere con W. Wrede in questo »segreto messianico« un artificio letterario creato dalla prima comunità cristiana per spiegare perché Gesù non si fosse manifestato come Messia durante la sua vita pubblica, preferiamo insieme con G. Segalla piuttosto parlare di mistero, oggetto del segreto invece che parlare di segreto per Marco; e parlare del mistero del Figlio di Dio invece di parlare di segreto del Messia. Questo ci permetterà di trovare un giusto

equilibrio tra le importantissime domande sull'identità di Gesù, la sua coscienza di essere il Messia e il Figlio di Dio, la sua pedagogia verso i suoi discepoli, lo scopo del Vangelo e le tecniche narrative di Marco come anche il modo e le esigenze della sequela Christi per i cristiani d'oggi, evitando le interpretazioni unilaterali e le conclusioni premature e limitate.

La finale canonica di Marco contiene un ordine impartito alle donne da parte di un giovane vestito d'una veste bianca (Cristo risorto [?]) di dire (εἰπατε) ai discepoli di Gesù e a Pietro che »vi precederà in Galilea« dove »lo vedrete, come vi ha detto (εἰπεν)« (Mk 16,5.7). Il versetto seguente però constata che le donne »non dissero niente a nessuno, perché erano impaurite« (Mc 16,8)«. Questa silenziosità delle donne all'ordine diretto di parlare contrasta con la proclamazione (κηρῶσαι in Mc 1,45; 5,20; 7,36) dei miracolati ai quali Gesù comanda di non parlare a nessuno (Mc 1,44; 5,43; 7,36; 8,26), degli indemoniati ai quali proibiva di svelare chi egli fosse (Mc 1,34; 3,12) ed agli discepoli ai quali ordina di non raccontare ciò che avevano visto (Mc 8,30; 9,9). Però, se il parlare di questi ultimi non scopre l'identità di Gesù che rimane nascosta fino alla sua morte sulla croce, il silenzio delle donne al levare del sole al sepolcro infatti rivela la presenza del mistero del Risorto nelle parole rivolte ai suoi discepoli (καθὼς εἰπεν ἑμῶν, 16,7).

In questa ricerca che partirà dall'ordine impartito alle donne presso il sepolcro di dire ai discepoli che Gesù li precederà in Galilea »come ha detto«, tramite confronto degli ordini di tacere imposti da Gesù e la divulgazione della fama su di lui facenti parte della tecnica narrativa di Marco di *dire/non dire*, vogliamo studiare la chiamata rivolta ai credenti alla *virtù di saper mantenere il mistero del Cristo risorto* ritornando all'origine della Sua chiamata di stare con Lui affidandosi alla Sua parola.

**Baritz Sarolta Laura OP,
Sapientia Egyetem, Budapest. H.**

Erkölc és erény a közgazdaságban. Lehetséges-e paradigmaváltás a gazdasági életben?

A főáramú, neoklasszikus közgazdaságtan etikai háttere az utilitarizmus, s alapvető elve, hogy a gazdaság legfőbb célja a profit maximalizálása. Ebben a gazdasági rendszerben az ember, s vele együtt az erkölcsi értékek, az erény az eszközök szintjére süllyednek, szolgálván a profitmaximalizálás fő célját. Látható, hogy itt is felbukkan az erkölcs és erény fogalma, mintegy redukált módon. Gazdasági paradigmaváltás akkor jön létre, ha a most említett fogalmakat a valódi helyükre tesszük. Ha az erényetika lesz a gazdasági gondolkodás alapja, ahol az ember alanya és célja a gazdálkodásnak, ahol a gazdasági fő cél a közjó létrehozása, ahol a gazdasági struktúra és az ember viszonyában az erkölcsi alapokon álló ember lesz az elsődleges, egészen más gazdasági rendet kapunk, mint az utilitarista főáramú gazdasági rend. Ennek – az erényetikai paradigmában megvalósuló – közgazdaságnak a főbb ismérveiről és megvalósulási lehetőségeiről szól az előadás.

Moral and virtue in economics. Is it possible to change paradigm in economy?

The ethical background of mainstream neoclassic economics is utilitarianism, and its basic principle is profit maximization, as main goal of economic life. In this economic system human being and the moral values, same as virtues will be degraded to the level of means, serving the main goal of maximizing profit. It is clear that the notions of moral and virtue can

be explored in this system, as well, but in a reduced way. We will experience an economic paradigm change only than when we put these notions mentioned above, on their real place. When virtue ethics will serve as fundament for economic thinking, where human being becomes the basis and goal of economy, where main goal of economic life will become to create the common good of society, where human being will be the first in the relation of the economic structure and the human, only that case will we get a totally different economic order than the utilitarian one. This presentation will talk about this virtue ethical economics, about its main features and the possibilities of realization.

György Benyik,
Gál Ferenc High School, Szeged. H.

Erény és vétek listák a hellenista irodalomban és a Bibliában és azok sajátosságai

Ebben az előadásban elsősorban az erény és bűnlistákra koncentrálunk, és nem az egyes erények eltérő értelmezésére. Hagyományosan az erénytan kidolgozóinak Platón tartják, aki az *Állam* c. művében az erkölcsi erények kategóriájában megalkotta a négy sarkalatos erény tanát, melyeket a keresztény morális is átvett és beépített a katekézisbe. *Virtutes cardinales*-címen: okosság, igazságosság, lelki erősség, mértékletesség nevek alatt. A Bölcs 8,7, azonban a főerénynek az igazságosságot tartja: „ha valaki az igazságot kedveli, fáradozásának gyümölcsei az erények. Mert az igazságosság tanít mértékletességre, okosságra, igazságosságra és erősségre”. A platóni erénylista a polisz rendjének megteremtésére szolgál és a közösség élete szempontjából létfontosságúnak tartották, a vezető személyiségek esetében hiányát, tragikus következménynek tartották a polisz életére: "A jó emberek politikakerülésének az az ára, hogy náluk hitványabbak uralkodnak felettük." Arisztotelész a *Nikomakhoszi Etikában* értelmi és etikai erényeket különböztetett meg. Szókratész védőbeszédében is találunk anyagot „Nem a vagyonból lesz az erény, hanem erényből a vagyon és minden egyéb jó az ember számára”. A Biblia ószövetségi részében is olvashatunk erényekről, bár teljesen más összefüggésben, mint a hellenista filozófusoknál. A Tóra szerint az emberi erény garanciája az Isten kapcsolat. (Ter 5,22. 24) A legrégebbi bibliai erény és bűnlista a tízparancsolat. (עֲשֶׂרֶת הַדִּבְרֹת) a Lxx-ban δέκα λόγους, Kiv 20,1-14 és MTörv 5,6-21), de sok bűnlistát találunk a prófétai irodalomban és a zoltároknak is (Óz 4,1-3). Az evangéliumok erény és bűnlistái a szívbeli vallásosság tanítására szolgálnak (Mk 5,20), az újszövetségi levél irodalomban főleg Pálnál mindezeket a keresztény közösség lelki és morális egységének építése motiválja (Gal 5,19sköv), és kapcsolatba hozható a sztoikus és epikureus morális listákkal.

Virtue and Vice Lists in Hellenistic Literature and in the Bible – and Their Attributes

In this presentation we concentrate primarily on the virtue and vice lists and not on the different interpretation of certain virtues. Traditionally, Plato is considered to have been the philosopher who worked out the idea of moral deeds who, in his work entitled *The Republic*, created the study of the four principal values, which was taken over by Christian morality and integrated into catechesis under the title of cardinal virtues (*virtutes cardinales*) within the category of moral virtues. These virtues are Prudence, Courage, Temperance and Justice. Nevertheless, the Book of Wisdom (8:7) considers Justice to be the greatest virtue of all: “Or

if it be uprightness you love, why, virtues are the fruit of her labours, since it is she who teaches temperance and prudence, justice and fortitude." Plato's list of virtues served for creating the order of the polis and it was considered to be essential from the point of view of the life of the community and, in the case of leading personalities, the lack of these virtues was thought to have tragic consequences on the life of the polis. "The price good men pay for indifference to public affairs is to be ruled by evil men." Aristotle in his work Nicomachean Ethics differentiates between intellectual and moral virtues. We can also find material in the Apology of Socrates by Plato: "Wealth does not bring about excellence, but excellence makes wealth and everything else good for men, both individually and collectively." Although in a totally different correlation, we can read about virtues both in the writings of Hellenistic philosophers and in the Old Testament of the Bible. According to Torah, the guarantee of human virtue is the relationship to God. (Gen 5:22-24). Although the oldest list of virtue and vice is the Ten Commandments (עֲשֶׂתֶּהָּ הַדִּבְרֹת) in LXX δέκα λόγους, Exodus 20:1-14 and in the Book of Deuteronomy 5:6-21), we can find many lists of vice also in the literature of prophets and in the Psalms (Hosea 4:1-3). The virtue and vice lists of the four Gospels serve to teach a religiousness that comes from the heart (Mk 5:20) while in the epistle literature of the New Testament, especially in Paul, all these are motivated by building the spiritual and moral unity of Christian community (from Galatians 5:19 on) and can be associated with Stoic and Epicurean moral lists.

**Mario Cifrak, OFM
University of Zagreb. HR**

"freut euch an jenem Tag und hüpf" (Lk 6,23) Das Verb "skirtao" bei Lukas

Man analysiert das Verb "skirtao" im Lukasevangelium. Es kommt dreimal vor: Lk 1,41.44; 6,23. Johannes der Täufer "hüpf" im Leib seiner Mutter (vgl. Lk 1,41.44). Die Verfolgten "wegen des Sohnes des Menschen" sollen sich freuen und hüpfen (vgl. Lk 6,22-23), weil die mit den Propheten Verglichenen einen großen Lohn im Himmel haben. Am Gerichtstag werden sie so vor Freude "hüpfen", wie der ungeborene Johannes der Täufer im Leib seiner Mutter bei der Ankunft Jesu "hüpf" (vgl. Lk 1,41.44). Diese Freude "im Leiden" ist ein Aufsehen erregendes Motiv bei Lukas und weist auf die Freude der Gerechten am Tag der göttlichen Gerechtigkeit hin (vgl. Mal 3,20).

**Csenai Balázs
ÉRSEKI HITTUDOMÁNYI FŐISKOLA, VESZPRÉM. H.**

Jesu Vorbild und Gebot. Die Grundlage der Ethik ist Johannes 13,16

Das johannäische Abendmahl beginnt mit der Fusswaschung, deren Sinn zweifach angedeutet und in den Abschiedsreden weiter vertieft wird. Jesus bezeichnet seine Tat als Beispiel, der von den Jüngern nachgeahmt werden soll. Dementsprechend spricht er in den Abschiedsreden über das Gebot der Liebe. Das Verhältnis zwischen Fusswaschung – also das Beispiel Jesu – und dem Liebesgebot wird je nach der vorausgesetzten Entstehungsgeschichte von Joh 13-17 bestimmt. Festzuhalten ist, dass das Tun der Jünger immer Frucht der in der Fusswaschung dargestellten Liebe Jesu ist.

Jézus példája és parancsa. Az etika alapja Jn 13,16-ban

Szt. János evangéliumában az utolsó vacsora egyetlen cselekedete a lábmosás, amelyet Jézus kétszer is értelmez, majd visszautalva e tetteire ad útmutatásokat búcsúbeszédeiben. Jézus tettét követendő példának nevezi, amely témát a búcsúbeszédében a szeretet parancsával mélyít el. A Jn 13-17 feltételezett keletkezéstörténet nagyban meghatározza a Jézus példája és parancsa közti kapcsolatot. A tanítványok tetteit azonban minden esetben Jézusnak a lábmosásban megmutatkozó szeretetének a gyümölcseként értelmezhetjük.

Enghy Sándor,
Reformed Theological Academy, Sárospatak. H.

De hát ki is az valójában, aki szeret? A Lev 19,18 kontextuális vizsgálata az Ószövetség héber-görög nyelvétől a Q anyagán és a Didachén át a rabbinikus irodalomig

Az ókori görög-római civilizáció is tisztában volt azzal, hogy rosszal viszonzni a rosszat, az minden körülmények között rossz és szándékosan soha nem szabad rosszat tenni, bármilyenek legyenek is a körülmények, sőt akkor sem, ha valakivel rosszat tesznek, mert annak megtorlása mindenképpen helytelen. Ezzel a kérdéssel foglalkozik Plato a Critoban.

Más összefüggésben hangzik el az igazság definíciója Plato POLITEIA című művében, amikor valaki az igazságról azt mondja hogy az annyi, mint jót tenni a baráttal és rosszat az ellenséggel.

Diogenes Laertiusnál úgy kell viselkednie az embernek, hogy barátait ne tegye ellenséggé, hanem inkább az ellenséget baráttá.

Plato és Diogenes Laertius említett idézeteihez képest a Didache feltétlen újat hoz abban a tekintetben, hogy a Didachében már megjelenik annak az avgapa,w -nak a sajátos tartalma, melyet majd az Újszövetség egyenesen Istennel azonosít.

A Lev 19,18 héber szövegét idézi a Sifra Kedoshim, bizonyítva, hogy a 4. században lezáródó Újszövetségi irodalom, a Septuaginta után akár már a harmadik századi rabbinikus irodalom magjában is készen találhatta a maga számára a szeretet megfogalmazásának eszköztárát.

A Q 6:27 szövege az ellenség szeretetének megfogalmazását tekintve egyezik Mt-val és Lk-csal. A különböző szövegek érintkeznek egymással, de mindegyik szöveg a maga koncepcióját építi fel, amikor üzenetet fogalmaz meg és a szövegek között Mt mutat legszorosabb kapcsolatot a Lev 19-18-cal. A szeretet valamilyen formában tehát megjelenik ugyan az említett szövegekben, de tartalma legteljesebben az Újszövetség üzenetében bontakozik ki.

But who is the one, who really loves? The contextual examination of Lev 19,18 in the Hebrew-Greek Old Testament, in the Q, in the Didache and in the rabbinical literature

The Ancient Greek-Roman civilization was also aware that it is wrong to reciprocate evil with evil, that it is wrong in any circumstances and it is never permitted to do evil intentionally, even if someone was wronged, because retaliation is definitely wrong. Plato deals with this

issue in his writing Crito. The definition of justice occurs in another context in the work of Plato POLITEIA, when someone remarks on the justice that it is as much as to do good to a friend and evil to the enemy. At Diogenes Laertius, one should behave in such a way, not make friends into enemy, but rather to turn an enemy into friend. Compared to the above mentioned quotes by Plato and Diogenes Laertius, the Didache adds something to this literature, namely the specific content of phrase avgapa, which occurs in the Didache, which will be identified in the New Testament with God directly. The Hebrew text of Leviticus 19,18 is quoted by Sifra Kedoshim, proving that the New Testament literature closing in the 4th century, could find the toolbar of formulating of the love, after the Septuagint just as well in the core of the rabbinical literature from the third century. The text of Q 6:27 regarding the formulation of the love of the enemy corresponds with Mt and Lk. The different texts come into contact with each other, but each text formulates its own message according to its own concept and Mt shows the closest connection with Lev 19-18. So, love appears in these texts in some ways, but its specific content unfolds most completely in the message of the New Testament.

Jutta Hausmann,
OR-ZSE /Evangélikus Hittudományi Egyetem, Budapest H.
Zwischen Pflicht und Einsicht – Überlegungen zu Psalm 1
Kötelesség és belátás között – Megfontolások az első zsoltárról

Die Eröffnung des Psalters mit Psalm 1 stellt mit ihrer Betonung der Tora vor die Frage nach deren inhaltlicher Füllung. Die eher späte Datierung des Psalms sowie seine erkennbare Nähe u.a. zu Dtn 6; 30,19 lassen an das Vertraut-Sein mit dem Pentateuch denken und damit auch mit den Formulierungen des Willens Gottes.

Die Nähe der Formulierungen zur Weisheitsliteratur zeigt, dass es keineswegs (nur) um eine unbedingte Erfüllung des göttlichen Willens geht, sondern eine durch Einsicht bedingte Übereinstimmung. Der Psalm ist nicht eine Aufforderung zur Wahl zwischen zwei Wegen, sondern ist als Einladung zum Weg der Tora gestaltet. Es geht also deutlich weniger um Pflicht als um ein Sich-zu-eigen-Machen der Tora, womit Ps 1 in die Nähe zu Jer 31,33 rückt. Mit dieser Einladung zur Übereinstimmung mit den in der Tora angesagten Erwartungen wird zugleich ein Grundton für den ganzen Psalter gesetzt.

Horváth Endre
Szabadkai Teológiai Katechetikai Intézet, Szerbia.

„Feltámadás az életre” a 2Makk 7 szerint

Bár a bibliai szemléletnek mind az „erény”, mind a „kötelesség” kategóriák szerves részei, mégis mindkettő csak részlegesen fejezi ki a Szentírás látásmódját.

Ezt az állítást igazolhatjuk a 2Makk 7 szövegének elemzésével, amely a hét testvér vértanúságát beszéli el. A 2Makk 7 a Dán 12,1-4 tanítása alapján a feltámadás bibliai hitének egyik legkorábbi megfogalmazása, amely a makkabeusi háborúk korát egy újfajta teológiai reflexió alapján mutatja be. A stilizált elbeszélés mindenekelőtt a vértanúk motivációját emeli ki a szerző, amely a „feltámadást az életre” eszméjében foglalható össze. A vértanúság, amely az Isten és a mózesi Törvény iránti hűség legkiemelkedőbb megnyilvánulása, mozgatóerejét

az Isten mindenhatóságánba vetett reménységből nyeri. E 2Makk 7 tanítása is érzékelteti, mennyire elégtelenek az „erény” és a „kötelesség” kategóriái, a Szentírás szemléletének megragadásához, hiszen képtelenek megfelelő módon megragadni a hívő ember legmélyebb magatartásformáit: a hit, remény és szeretetet.

„Auferstehung auf das Leben” nach 2Makk 7

Obwohl sowohl „Tugend” als auch „Pflicht” organische Bestandteil der biblischen Sichtweise sind, drücken beide diese Kategorien nur bruchstückweise das Verständnis der Bibel aus.

Diese Aussage wird man mit der Analyse von 2Makk 7 untermauern können, die den Märtyrertod der sieben Brüder erzählt. 2Makk 7 stellt, aufgrund der Lehre von Dan 12,1-4 eine der älteste Formulierung der biblischen Glaube der Auferstehung dar, welche den makkabäischen Kriege unter einen neuen theologischen Reflexionspunkt betrachtet. In der stilisierten Erzählung betont der Verfasser vor allem die innere Motivation der Märtyrer, welche in der Idee einer „Auferstehung auf das Leben” zusammengefasst werden kann. Nach dem Verfasser schöpfen die Märtyrer, die mit ihrem Tod die herausragende Äusserung der Treue gegenüber Gott und dem Gesetz bezeugen, ihre innere Bewegkraft aus der Hoffnung der Allmacht Gottes. Mit dieser Erörterung wird man gleichsam plastisch darstellen können, dass die Kategorien von „Tugend” und „Pflicht” unfähig sind die biblische Sichtweise richtig zu erfassen. Eben die wichtigste Haltungen: Glaube, Hoffnung und Liebe werden durch sie nur ungenügend erfasst.

Kocsis Imre

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM Budapest. H.

Krisztus, mint az alázat példaképe a Fil 2,1-11 szerint

A biblikusok nagy többsége szerint a Fil 2,6-11-ban található ünnepélyes szöveg nem közvetlenül Pál apostol alkotása, hanem öskeresztény himnuszként már korábban is létezett. A Pál előtti eredetet nyelvi és tartalmi szempontok egyaránt alátámasztják. A Fil 2,6-11 egy parainetikus egységhez (1,27-2,18) tartozik, amelyben Pál a hiteles keresztény életre vonatkozólag ad buzdítást. A himnusz szorosabb kapcsolatban a 2,1-5-tel áll. Ebben a bevezető jellegű szakaszban az apostol egyetértésre és egységre buzdít, amelynek megvalósulása csakis az alázat által lehetséges. Az „alázat” szó az összekötő kapocs a buzdítás és a himnusz között, hiszen ez utóbbiban éppen Krisztus alázata kap hangsúlyt. Előadásomban két szempontot szeretnék röviden megfontolás tárgyává tenni: 1) Vajon a himnusznak – önmagában tekintve – van-e buzdító jellege? 2) Az alázat erényét illetően mi a jelentősége az 5. versben levő „Krisztusban” formulának?

Christus als Vorbild der Demut nach Phil 2,1-11

Die große Mehrheit der Exegeten meint, dass der Inhalt von Phil 2,6-11 als urchristlicher Hymnus schon vor der Entstehung des Philipperbriefes existierte. Der vorpaulinische Ursprung kann durch zahlreiche sprachliche und inhaltliche Eigenschaften bewiesen werden. Phil 2,6-11 gehört zu einer paränetischen Einheit (1,27-2,18), in der Paulus für das authentische Christenleben Hinweise gibt. Das hymnische Stück steht mit 2,1-5 im engeren

Verhältnis. In diesem einleitenden Abschnitt mahnt der Apostel zur Eintracht und Einheit, deren Verwirklichung nur durch die Demut möglich ist (V. 3.). Das Wort „Demit“ is das Bindeglied zwischen der Mahnung und dem Hymnus, in dem gerade die Demut Christi hervorgehoben wird. In meinem Vortrag möchte ich zwei Aspekte kurz besprechen: 1) Hat der urchristliche Hymnus – in sich betrachtet – schon einen paränetischen Charakter? 2) Welche Bedeutung hat die Formel „in Christus“ für das Verständnis der Tugend „Demit“?

Kocsi György
Gál Ferenc High School, Szeged H.

"Moralitás a Bibliában, a posztbiblikus irodalomban és az antikvitásban"
"Morality in the Bible, the postbiblical literature, and classical antiquity"
„Moral in der Bibel, der postbiblischen und antiken Literatur“
Der Weise und der Tor nach Spr 10

Mit Spr 10 fängt der zweite Block der Sprichwörter des Königs Salomos an. Insgesamt hat der Spr nach MT 3 Reihen von Salomo: Spr 1-9; 10,1-22,16; 25-29. Das zweite Teil ist kunstvoll konzipiert, da er 375 Versen beinhaltet, nach der Zahlwert der Buchstaben des Namens von Salomo (S = 300, L = 30, M= 40 und H = 5). Es gibt eine allgemeine Einleitung in die Weisheit im Buch der Sprichwörter und man merkt schon hier den Kontrast zwischen den Weisen und den Toren (Spr 1,7).

Angeredet wird der Sohn, und im Hintergrund stehen der Vater und die Mutter (1,8). Genauso finden wir die drei Akteure in 10,1. So wird der Kontakt zwischen den zwei Teilen hergestellt. Am Ende des dritten Teil steht der gehorsame Sohn und im Hintergrund wird ebenfalls der Vater und die Mutter vorausgesetzt (Spr 29,27 nach der Vulgata-Fassung: Verbum custodiens filius extra perditionem erit. Diese Ergänzung fehlt in Neo-Vulgata) und in LXX und im TM). Es zeigt sich eine Tendenz nach einem Plan, aber in der Wirklichkeit finden wir kaum eine Ordnung in diesem Teil. Es herrscht der Gegensatz zwischen dem Gerechten und dem Frevler (dikaiosüné – adikia – bén hakam und bén kesil). In Spr 10 können wir gut den Zusammenhang Tun-Ergehen, Tat-Folge beobachten. Dieses Prinzip wird überschrieben in anderen späteren Texten (langes Leben – Gottes Segen; vgl. Weish 4,7-13). Der Weise lebt in Harmonie mit der Natur und nimmt die Gewohnheiten der Gesellschaft an. In dieser Hinsicht gibt es keinen wesentlichen Unterschied in der Auffassung der Weisheit im AT und im AO.

Die Wirkungsgeschichte der Spr 10 im NT scheint uns sehr bedeutsam zu sein. Hier können wir einerseits Einverständnis, andererseits Kritik z. B. in der Frage des Reichtums beobachten (Spr 10,15.22; Jak 5,1-6). Die Methode der Liebe zeigt uns auch Ähnlichkeit in der Funktion (Spr 10,12; 1Pet 4,8). Die in Spr 10 verfassten Gedanken finden wir reichlich in der Weisheitsliteratur so z. B. in Spr 10,7 und Ps 1,6.

Kormos Erik

Adventista Teológiai Főiskola Budapest, H.

A kultusz és a vallás: a Jelenések könyve „Babilon” vs. „Újföld” tipológiájának filológiai értelmezése

Általában kultusznak nevezhetjük azokat a jelenségeket, amelyek megkötik a lelkiismeretet és vallásnak, azt, ami felszabadítja az embert. Ezért beszélünk vallásszabadságról és nem kultuszsabadságról.

A Jelenések könyve, Domitianus császár vallási kultusza nyomán íródott, és evangéliumi üzenetként a kereszténység szabadságát hangsúlyozza: egyik esetben a földi hatalmasságok irányítanak, a másik esetben a mennyiek.

Doktori téziseim egyike egy eljárás, amellyel a hapax legomenonok feldolgozásából ki lehet mutatni egy-egy bibliai könyv esetében a legfontosabb filológiai hangsúlyokat a szövegben. Az egész Jelenések könyvében 76 hapax legomenont találunk. Ebből 20 a Jel 18-ban hangsúlyozza „Babilon”, mint kultusz sajátosságait, a Jel 21-ben pedig 18-at találunk, amely az „Új Föld”, mint a tökéletes vallási idea tipológiájában hangsúlyozza a szabadság lényegét. Előadásomban célom bemutatni az eljárás alkalmazásának eredményeit, és a szótanulmányok alapján meghatározni a kultusz és a szabad vallás ismérveit.

The cult and the religion: the philological understanding of the „Babylon” and „New Earth” typologies in book of Revelation

Usually we can say the cult means the things which bound the human conscience, but the religion make us free in our personality. Indirectly we can speak about religious liberty instead of “cult liberty”.

The book of Revelation, was written led by the cult of Caesar Domitian and the gospel as message of its highlight the nature of Cristian liberty vs. the Caesar-cult. In the earthly cults people are led by earthly power, but as Christians we are free in our conscience led by heavenly power.

In my PhD thesis I presented a method to make exegesis using the extra meanings of hapax legomena, which help us to understand a whole text emphasising philologically the character of main message of it. In the book of Revelation we can find 76 hapax legomena. From this in Rev 18 occur 20 hapaxes emphasising the characters of “Babilon” as a cult. Also in Rev 21 can be found 18 hapax legomena in order to strength the gospel in the “New Earth” typology. The main line of the answer to our question possibly occur in these two chapters.

In my presentation I would like to show the results of my philological – exegetical method and by these to conceive what the basic differences between the religion and cult are.

Kránitz Mihály

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Budapest, H.

A lelkiismeret (szüneidészisz) fogalma a páli írásokban

A görög lelkiismeret fogalom (*szüneidészisz*) az Újszövetségben időrendben először Szent Pál írásaiban jelenik meg, aki gyakran használja ezt a kifejezést. A pogány filozófiából származó szó Szent Pálhoz bizonyára Tarszoszban jutott el, ahol nevelkedett. Az Ószövetségben a *szív*

(leb) jelenti ezt a fogalmat, a hellén kultúrkörben azonban ismert a lelkiismeret szerepe, mely megítéli az ember cselekedeteit, és egyfajta mércét is jelent. A szót Pál felhasználja a keresztény erkölcsi tanítás kifejtésénél, és feltárja annak lényegi vonását, mely a helyes önitéletben áll. Ebben az értelemben sokkal elevebb a *szüneidészisz* megnyilvánulása annál, amit az Ószövetségben a szív jelentett. Pál eredeti módon mutat rá a lelkiismeret helyes alakításának képességére, mely nagyon szorosan összefügg a hit és az erkölcsi élet fejlődésével. Pálnál a jó lelkiismeret a jócselekedetekben és az Isten iránti hűségben mutatkozik meg, és ez adja meg az emberi személy igazi tökéletességét. A *szüneidészisz* szó használata és alkalmazása Pál eredetiségét igazolja, aki neveltetésénél fogva biztosan mozog mind a zsidó, mind pedig a hellén kultúrkörben. Ebben az összefüggésben születik meg a keresztény lelkiismeret, mely valójában a hit gyümölcse és az erkölcsi élet gyökere.

The concept of conscience in the letters of Saint Paul

The Greek notion of the conscience (*syneidesis*) appears at the first time in the writings of Saint Paul, who uses this term very often. Paul receives this word from the Pagan philosophy, certainly in Tarsus, where he was raised. In the Old Testament the heart represents this concept, but in the Hellenistic culture, we could find an important role of the conscience, which is the judging the human action and concerns a kind of measure. Paul is using this word to developing a Christian moral teaching, and he points out its important features, which is the correct judgement. In this sense the appearance of the *syneidesis* much more alive, what we find in the case of the heart in the Old Testament. Paul's original way is showing the capability of the right evolution of conscience, which is very closely related to the development of the faith and the moral life. In the writings of Saint Paul the good conscience shows itself in the good deed and the fidelity to God. And that's, what gives the human person a true perfection. The use and the application of the word is certifying the authenticity of Saint Paul, who is moving safely both of Jews and Hellenistic culture. In this context we could see the birth of the Christian conscience, which is really a fruit of the faith and the root of the moral life.

László Virgil
Evangelikus Teológiai Egyetem Budapest

A test megfeszítése szenvedélyeivel és kívánságaival együtt Pálnál

A test (*sarx*) és a Lélek (*pneuma*) egymással ellentétes törekvéseinek és az ennek következtében az emberben megnyilvánuló bűnös késztetéseknek és erényeknek a részletes elemzése után Pál arra a következtetésre jut Gal 5,24-ben, hogy akik Krisztuséi, azok megfeszítették a testet szenvedélyeivel (*pathémata*) és kívánságaival (*epithümiai*) együtt. A Krisztushoz való tartozásra alapozó páli gondolat értelmezéséhez kiváló kontrasztot, összehasonlítási alapot szolgálhat a sztoikus etika *apatheia*-eszménye, amely a bölcs embert jellemzi. Egészen különös tény, hogy a szenvedélyekkel összefüggésben még a keresztre feszítés metaforája is megjelenik a sztoikus Seneca részéről a *De beata vita* XIX.3-ban. Előadásomban a sztoikus *apatheia* és a Gal 5,24-ben megfogalmazott páli megközelítés összehasonlító elemzését tűzöm ki célul.

The crucifixion of the flesh with its passions and desires by Paul

After delineating the opposite endeavors of the flesh (*sarx*) and Spirit (*pneuma*) and analyzing the vices and virtues stemming from this, Paul comes to the conclusion in Gal 5:24 that those who are of Christ have crucified the flesh with its passions (*pathémata*) and desires (*epithímiai*). The Stoic *apatheia*-ideal, which is characteristic to the wise men according to them, may provide a very interesting contrast or a point of comparison to the Pauline thought, which is based on belonging to Christ. It is a definitely peculiar fact, as well, that beside Paul the metaphor of crucifixion also appears by the Stoic Seneca in *De beata vita* XIX.3 in a certain relation to the passions. In my presentation I am going to deliver a comparative scrutiny of the Stoic *apatheia* and the Pauline thought in Gal 5:24.

Laurinyecz Miály
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Budapest, H.

"Hogyan használja Aquinói Szent Tamás a Szentírást a Summa Theologiae erényekről szóló érveléseiben?"

Szent Tamás tanításának rövid összefoglalása az erényekről. Az erényes ember jellemzői: gyors, könnyed, szinte automatikus teljesítése a helyesnek, igaznak, jónak.

A Szentírás jelentősége Szent Tamás teológiájában. Szent Tamás teológiai oktatói tevékenységének központi témája a Szentírás magyarázata, kommentálása. Mégis korunk teológiája sokkal többször utal a Summa-ra, mint a kommentárookra. Mi éppen ezért választjuk most vizsgálódásunk tárgyává azokat a szentírási részeket, hogy azt lássuk, miként alkalmazza gyakorlatban, teológiai kifejtésekben Szent Tamás azokat az alapelveket, amelyeket megfogalmaz a Szentírás értelmezése kapcsán, mint módszertani formákat (pl. a szószerinti értelmezést, a metaforikus értelmezést, a spirituális vagy misztikus értelmezést, az allegorikus, morális és anagógikus értelmezést).

Egyes szövegelemzések, amelyek az erényekről szólnak és utalásokat tartalmaznak a Szentírára a I-a II-ae 49-89 quaestioiban: mint pl. Sir 15,5 (Quaest. 51. art. 4. sed c. 3.) – Neovulgata szerint; Jn 15,11 (Szent Ágostonra utalva) (Quaest. 55. art. 4. sed c. 6) Lk 17,5 (Quaest. 52. art. 1. sed c.); 1Kor 15,56 (Quaest. 55. art. 3. sed c. 1.); 2Kor 12,9 (Quaest. 55. art. 3. sed c. 3.); 1Pét 1,1 (Quaest. 50 art. 2.) 2Pét 1. (Quaest. 50. art. 2. resp. 1.) stb.

Összegzés: bár Szent Tamás bőséges módszertani lehetőségét tárja fel a szentírásertelmezésnek, az idézett és vizsgált szövegekben jóval kevesebb formáját alkalmazza a Teológus.”

How does S. Thomas Aquinas use the Holy Bible in his argumentation on the virtues in the book of the Summa Theologiae?

A short summary of S. Thomas Aquinas's teaching on the virtues. The characteristic features of a person with virtues: ready, graceful and automatic accomplishment of the right, the just and the good.

The significance of the Scripture in S. Thomas Aquinas's theology.

The central topic of S. Thomas Aquinas' s theological and educational activity is to give explanations to and comments on the Scripture. Despite this fact the contemporary science of divinity refers to his work „Summa” more often than to the comments.

Exactly for this reason I have chosen the Scripture quotations cited in „Summa” as the focus point of my examination and my aim is to analyse how S. Thomas Aquinas applies the principles laid down as the forms of methodology in the course of interpreting the Scripture in practise and in theological studies. (These levels can be described and follows: literal, metaphorical, spiritual or mystical, allegorical, moral and anagogic.)

Some text analyses on to the virtues which include references to the Scripture (In the I-a II-ae 49-89 quaestio: p.e. Ecclus 15,5 (Quaest. 51. art. 4. sed c. 3.) – in the Neovulgata; Jn 15,11 (Refer to S. Augustin) (Qaest. 55. art. 4. sed c. 6) Lk 17,5 (Quaest. 52. art. 1. sed c.); 1Cor 15,56 (Quaest. 55. art. 3. sed c. 1.); 2Cor 12,9 (Quaest. 55. art. 3. sed c. 3.); 1Pt 1,1 (Quaest. 50 art. 2.) 2Pt 1. (Quest. 50. art. 2. resp. 1.) etc)

Summary: although S. Thomas Aquinas reveals an abundance of methodological possibilities of interpreting the Scripture, the Theologian only uses a limited number of them in the quoted and examined text.

Lészai Lehel
Babes Bolyai Egyetem, Református Teológia, Kolozsvár RO.

József igaz volta Mt 1,18–25-ben / Joseph's righteousness in Mt 1,18–25

József a korának szokása szerint érett férfi volt, amikor eljegyezte magának a fiatal Máriát. A jegyesség meghitt periódusában kiderült Máriáról, hogy áldott állapotban van. József igaz volt, ezért nem érintette menyasszonyát, de nem gyanakodhatott másra, mint arája hűtlenségére. Igaz volta abban is megmutatkozott, hogy nem élt a megkövezés bevett szokásával, hanem titkon elbocsátotta volna Máriát. Józsefet álmában felvilágosítja egy angyal a helyzet igazi állásáról. Ez a parancs felülírta József jószívű hozzáállását, és elvette Máriát feleségül, engedelmessé a kijelentésnek.

Joseph's righteousness in Mt 1,18–25

Joseph was a mature man according to the custom of his time when he engaged the young Mary. During the intimate period of betrothal it turned out that Mary was pregnant. Joseph was a righteous man, therefore he knew her not, but could not suspect anything else, than the infidelity of his fiancée. His righteousness was revealed also by his behaviour, as he did not thought about the common practice of stoning in this situation, but tried to protect Mary's reputation by releasing her secretly. Joseph was enlightened in his dream about the real situation. This revelation overwrote the kindness of Joseph, he obeyed the command and married Mary.

Felhasznált irodalom:

FRANCE, R. T. *Matthew: Evangelist and Teacher*. Exeter: Paternoster, 1989.

FRANCE, R. T. *The Gospel according to Matthew*. Tyndale New Testament Commentaries. London: Inter-Varsity Press, 1985; reprint, Leicester: Inter-Varsity Press; Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1992.

GARDNER, R. B. *Matthew*. Believers Church Bible Commentary. Scottdale, PA-Waterloo, Ont.: Herald, 1991.

GNILKA, JOACHIM. *Das Matthäusevangelium. I. Teil*. Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament. Freiburg, Basel, Wien: Herder, 1986.

GUNDRY, R. H. *Matthew. A Commentary on His Handbook for a Mixed Church under Persecution*. Grand Rapids: Eerdmans, 1994².

HAGNER, DONALD A. *Matthew 1–13*. Word Biblical Commentary 33A. Dallas, Texas: Word Books, 1993.

JONES, I. H. *The Gospel of Matthew*. Epworth Commentaries. London: Epworth, 1994.

RIENECKER, FRITZ. *Das Evangelium des Matthäus*. Wuppertaler Studienbibel. Wuppertal: R. Brockhaus Verlag, Giessen: Brunnen Verlag, 1983.

Martos Levente Balázs

A Szombathelyi Egyházmegye Felnőttképzési Püspöki Referense, H.

Imádság és erkölcs. Bibliai példák

A Miatyánk magyarázóit régóta foglalkoztatja a kérdés, hogy eredeti értelme erkölcsi vagy eszkatológikus jellegű volt-e. Vajon Jézus Isten világot alakító hatalmának közeli megnyilvánulását, vagy a benne hívők megújult életmódját és hitét akarta kimondani? Előadásomban előbb ezzel a kérdéssel szeretnék foglalkozni, majd innen a bibliai imádságok és az erkölcsiség kapcsolatára tekinteni: hogyan erősít erkölcsi énkben, hogyan szabadít fel az imádság, amikor Istent kérjük vagy magasztaljuk. Kérő zsoltárok mellett elsősorban újszövetségi himnuszok erkölcsi összefüggésére figyelek (Fil 2,5-11; 1Pt 2,21-25).

Prayer and ethics. Biblical examples

Interpreters of the „Our Father” are still in quest for the original setting of it: was it more an ethical appeal or an eschatological demand? After measuring these possibilities, I shall offer an overview of the ethical dimensions of prayer in the Bible. Beside psalms I shall concentrate on the ethical dimensions of New Testament hymns, like Phil 2,5-11; 1Pt 2,21-25.

Meiser, Martin
Universitate des Saarlandes, Saarbrücken D.

Tugendkatalog in Gal 5,19–23

Wodurch menschliches Verhalten gesteuert und was als unangemessen gelten muss oder als angemessen gelten kann, musste Paulus im Galaterbrief aufgrund der Infragestellung seiner Position durch die Fremdmissionare den Galatern verdeutlichen. Nach einleitenden Bemerkungen zum paränetischen Hauptteil Gal 5,13–6,10 insgesamt wird der Vortrag sich dem Laster- und dem Tugendkatalog in Gal 5,19–23 zuwenden. Der religions- und philosophiegeschichtliche Vergleich wird Konvergenzen des jüdisch geprägten Paulus zu griechischer konventioneller Moral herausstellen, aber auch zur jüdischen Beurteilung der Nichtjuden zugeschriebenen Lebensweise. Differenzen zwischen Paulus und der griechischen Philosophie zeigen sich in dem Fehlen jeglicher Systematisierung bei Paulus, aber auch in einer Anthropologie, die in der Frage, wodurch der Mensch befähigt wird, sittlich gut zu handeln, von griechischer Philosophie abweicht. Die Beobachtung dieser Differenz, die sich ähnlich auch in mancher Literatur der folgenden Jahrhunderte findet, lässt nach heute geeigneten Grundlinien christlicher Lebensentwürfe in säkularisierten Gesellschaften fragen.

Novak Istvan

Nagyboldogasszony Kettannyelvu Katolikus Altalanos Iskola, Gimnazium es Kollegium,
Jászberény. H.

A szekularizmus hatása az erények 20. századi társadalmi változásaira

A három isteni erény a hit, remény és szeretet olyan érték, amelyeket egyetlen emberi község sem nélkülözhet. A francia forradalom elindította majd a marxizmus és a hozzákapcsolódó ateista elmetelek és gyakorlatok a 20. századra kidolgozták a szekularizmus eszméjét. Ha élesen szeretnen fogalmazni, akkor azt mondhatnánk, hogy ez a hit isteni erényét tagadta meg. Az előadás tézise, hogy a szekularizmus nem más, mint az isten nélküli vagy ot a társadalom szélére helyező gondolkodásmód. A Szentírás néhány helyére utalva teszünk kísérletet arra, hogy rámutassunk az ateizmus erényeket, főként a hitet romboló hatását.

Az Isten-nélküli 20. századot a Biblia alapján elemezzük:

Az Isten ugyanis a világ teremtője (Izajás 40,28.). A 20. század ezt már nem állítja.

- A hit arról is szól, hogy Isten a történelem ura (Izajás 41,1-7.). A 20. században az ember akarja önző módon vezetni a történelmet.
- Pál apostol szerint Istenben való hit nélkülözhetetlen (Zsid 11,6.). A 20. században már nem ezt, hanem az emberbe vetett hit nélkülözhetetlenségét hangsúlyozzák.
- Jézus személyesen is felszólítja követőit, hogy higgyenek benne, legalább a cselekedetekért tegyék ezt (Jn 14,11.). A 20. században a hit erénye már nem a „jó” cselekedetekhez, hanem a hatalomhoz kötődik.
- Az Ujzovetseg kiemeli, hogy hit nélkül eltevedunk, és rossz úton járunk (1 Jn 5, 20.). A 20. század ennek megvalósulásáról szol.
- Azonban nekunk, erények keresztenyeknek a Szentíras alapjan mégis eselyunk van a tokeltes boldogsagra, hiszen ha a hitet megtartjuk, nem veszhetunk el (Jn 3, 16.).

Die Wirkung der Säkularismus auf die gesellschaftlichen Veränderungen der Tugenden im 20. Jahrhundert

Die drei göttlichen Tugenden wie der Glauben, die Hoffnung und die Liebe sind solche Werte, die für keine menschliche Gesellschaft unentbehrlich sind.

Die Ideologie der Säkularismus wurde von französischer Revolution eingeleitet, dann wurde sie von Marxismus und die dazu verbindenden atheistischen Theorien und Praktiken im 20. Jahrhundert erarbeitet.

Wenn wir scharf aufsetzen möchten, dann könnten wir es sagen, dass es sich von der Tugend der göttlichen Glauben lossagt.

Die These des Referates ist es, dass die Säkularismus nicht anderes ist, als die Denkweise, die ohne Gott ist und er wird durch sie an den Rand der Gesellschaft versetzt.

Wir versuchen auf einige Bibelstelle hinzuweisen, dass der Atheismus eine Wirkung hat, die die Tugenden und das Glauben zerstört.

Es wird das 20. Jahrhundert, das ohne Gott existiert nach Bibel analysiert.

Der Gott ist eigentlich der Schöpfer der Welt (Jesaja 40, 28). Das 20. Jahrhundert behauptet es nicht mehr.

Das Glauben handelt davon, dass der Gott der Herr der Geschichte ist (Jesaja 41, 1-7). Im 20. Jahrhundert will der Mensch auf egoistische Weise die Geschichte leiten.

Nach dem Apostel Paul ist das Glauben an Gott unentbehrlich (Hebräer 11, 6). Im 20. Jahrhundert wird es nicht mehr betont, sondern das Glauben an Menschen.

Die Jünger werden von Jesus persönlich aufgefordert, an ihn zu glauben, wenigstens für seine Taten sollen sie es tun (Johannes 14, 11). Im 20. Jahrhundert verbindet sich die Tugend des Glaubens nicht mehr mit den „guten“ Taten, sondern mit der Macht.

Das Neue Testament stellt heraus, dass wir uns ohne Glauben verirren, und auf den schlechten Weg gehen (1 Johannes 5, 20). Im 20. Jahrhundert geht es in Erfüllung.

Aber wir, die Tugenden Christen haben nach der Heiligen Schrift doch die Chance, auf das perfekte Glück. Wenn wir unser Glauben behalten, können wir uns nicht verloren (Johannes 3, 16).

Pecsuk Ottó

Karoli Gaspar of the Reformed Church University in Hungary

„Not acting honourably toward the virgin”: Translational options and interpretational history of 1 Corinthians 7:36-38

The passage in question is placed in Paul's letter to the Corinthian church. The wider context, chapters 7 and 8 are dealing with some troubling questions the congregation(s) asked from the Apostle regarding some issues of ethical nature. In chapter 7 questions of marriage and sexuality dominate. Verses 36-38 form a separate meaning unit and are open to four possible translations and interpretations. According to Option 1 Paul is advising the father of an unmarried daughter to give her into marriage in case he thinks that the girls has already passed the right age. Option 2 is an advice to the bridegroom of a spiritual relationship to marry his „spiritual bride”. According to Option 3 Paul is answering the problem of a brother-in-law(cf. Deut 25) who is hesitating to perform his duty to marry the young widow of his deceased brother. Option 4 is the most widely attested in modern Bible translations: Paul is

writing to a fiancé who does not know whether he should marry her chosen virgin. Linguistically all four are valid options but history of interpretation shows a changing „trend” in translations. My paper is weighting the various options in light of the linguistic and historical data and reviews the most reliable Bible translations in order to suggest the most likely of the four options.

„Tisztességtelenül bánni a szűz leánnyal”: Az 1Kor 7,36-38 fordítási lehetőségei és értelmezési története

A szóban forgó szakasz Pál korinthusi gyülekezetnek írott leveléből való, amelyben az apostol – főleg a 7. és 8. fejezetekben – etikai kérdésekkel foglalkozik. A szűkebb kontextusban pedig a házasság és a sexualitás olyan kérdései kerülnek előtérbe, amelyeket a közeli parúzia várása generált a fiatal keresztyén gyülekezetben. A 7,36-38 külön értelmi egységet képez, és négy fordítási és értelmezési megoldást is lehetővé tesz. Az első értelmezés szerint Pál egy hajadon leány édesapját szólítja meg, aki habozik leányát férjhez adni. A második lehetőség alany egy úgynevezett „lelki házasságot” tervező jegyespár férfi tagja. A harmadik értelmezési lehetőség alapját a Deut 25 sógorházassággal kapcsolatos utasításai teremtik meg, és Pál az özvegy sógorának kötelezettségére nézve ad tanácsot. A negyedik értelmezési lehetőség a leggyakoribb a modern bibliafordításokban, és ez alapján a szakasz alanya egy jegyespár férfi tagja, akinek fenntartásai és kételyei ellenére Pál lehetővé akarja tenni a házasságot. Előadásomban a rendelkezésre álló nyelvi és kortörténeti adatok alapján mérlegelem e fordítási és értelmezési lehetőségeket, és javaslatot teszek a „helyes” fordításra.

Peres Imre
Reformed Theological University, Debrecen H.

Az erények szerepe a görög eszkatológiában

Ahogy minden vallásban, az ókori görögöknél is fontos szerepet játszottak az erények. Ezek adták az élet, a kultúra és a vallás minőségét. Habár az erények a görög mitológiában kérdésesek voltak, mert az istenek függetlenek voltak az erények (vagy erkölcsök) betartásától, mivel fölötté álltak az emberi normáknak, az emberek számára mégis ezek voltak a sikeres vagy sikertelen, a boldog vagy boldogtalan, az értelmes vagy értelmetlen élet fokmérői. Sőt, a síron túli világ számára is fontosak voltak, mert a földi életben szerzett erényeknek üdvhozó jelentősége volt. Ezért az ún. görög eszkatológiában sok sírfelirat őrzi a halott földi erényeit, mert a halott ezek alapján kérhet vagy várhat lelke számára a túlvilági létben jó pozíciót, boldog helyet. A görög erényeknek pedig nagy skálája volt. A páli eszkatológiában, amely leginkább konfrontálódott a görög túlvilághittel, az erényeknek vagy jócselekedeteknek nincsen üdvhozó szerepe. Az üdvösség kegyelemből, Krisztus áldozata és a belévetett hit által adatik. Viszont a földi élet számára az erények a hit gyümölcseinek számítanak, ezért fontosak, mert igazolják a hit és a keresztyén élet hitelességét.

The role of virtues in the Greek eschatology

As in all religions, virtues played an important role for the ancient Greeks. They provided the quality of life, culture and religion. Although virtues were questionable in Greek mythology,

because the gods were independent of complying with virtues (or morals) since they stood above human norms, for humans they were still a measure of a successful or unsuccessful, happy or unhappy, meaningful or meaningless life. Moreover, they were also important for the world beyond the grave, because virtues gained in this life had a significance of bringing salvation. Therefore, there are many epitaphs in the so-called Greek eschatology keeping the virtues of the dead person, because that is what can entitle the dead person to ask for or to anticipate a good position or happy place for his soul in the afterlife. And the Greek virtues had a wide range. In Paul's eschatology, which was confronted with the Greek belief in afterlife the most, virtues and good deeds have no salvation-bringing role. Salvation is given out of mercy, by the sacrifice of Christ and the faith in him. However, virtues count for this life as fruits of faith and therefore, they are important, because they confirm the authenticity of faith and Christian life.

Schimanovszki Gottfried
University of Tübingen, D.

Metanoia bei Philo von Alexandrien mit einem kurzen Ausblick auf das NT
- The role and function of metanoia in Philo's treatise De virtutibus 175-186 (De paenitentia) with a short view on John the Baptist, Jesus and Paul -

Kaum ein anderer antiker nichtchristlicher Autor verwendet die Begrifflichkeit *metánoia* / *metanoiéo* so häufig wie *Philo Judaeus/Philo Alexandrinus* (= über 60 mal). Bei ihm scheint die „Umkehr“ in erster Linie mit Konversion/völlige Lebensveränderung/Sinnesveränderung /bereuen zu tun zu haben. Dieses Verständnis ist zwar schon im AT weitgehend vorgeprägt, ist aber anders als in Philos „Bibel“, der LXX, mit einer anderen Begrifflichkeit verbunden. Einen ganzen kleinen Traktat (virt 175-186) hat er diesem religiösen (in der philosophischen Diskussion offensichtlich mit Abscheu verbundenen) Thema sogar gewidmet!
Kann man darüber hinaus auch einen Bezug herstellen von der reichen Literatur des jüdischen Alexandriner zu dem bei Jesus und Johannes dem Täufer im Neuen Testament so entscheidend im Mittelpunkt stehenden Aufforderung im Vordersatz von Mt 3,10;4,17 (parr): „Kehrt um! Denn das Himmelreich ist nahe“? Vgl. auch die theologisch und ethisch ausgerichtete Ausdrucksweise im (dritten) Selbstportrait des Apostels Paulus von Herodes Marcus Julius Agrippa (II.) in Caesarea am Meer (ca. 59/60 nChr.), wie sie Lukas in Apg 26,19f überliefert (vgl. auch 1 Thess 1,9f und die Terminologie in 2 Kor 7,8-10).

Szécsi József
Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Budapest H.

„Hatalom csak Istentől van!” Római 13,1-7. - rabbinikus jegyzetek

A Biblia nem egy szisztematikus teológiai disszertáció és nemcsak isteni, hanem emberi mű is. A Szentírás fogalmai, teológiai álláspontjai időben születtek és alakultak, fejlődtek és nyerték el ránk maradt, ha nem is végső formájukat. Az ókori zsidóság vezetői szakralitást hordoztak, tehát isteni felkenetést, kinevezést. Istenellenes parancsnak azonban nem kellett engedelmessé válni, hanem ellent kellett állni. Jézusnak is megvolt a külön-bejáratú véleménye

a napi hatalomról, de nem kereste az összeütközést, hanem nagyobb dolgokra koncentrált. A kérdéskör napjainkban máshogy néz ki. Úgynevezett nyugati civilizációnk az ókori görög demokrácia vívmánya, melyre azt mondják, hogy nem tökéletes, de nincs jobb. A radikális iszlám egy olyan világot szeretne, melyben az isteni törvény, a sáriá uralkodik. A demokráciákban azonban mi, a polgárok választunk magunknak számbeli többségű törvényeket, amelyek esetenként korántsem nevezhetők isteni eredetűeknek. Az ókori Izraelben is az isteni törvény, a Tóra volt érvényben. Jézus követői szembekerültek a politikai és vallási hatóságokkal Jézus kivégzésével kezdődően és ez ma sincs másként. Gondoljunk csak az elmúlt száz év egyházüldözéseire és ne feledkezzünk el a felszabadítás teológiájáról sem. Az ókori zsidó gondolkodás megértéséhez fontos támpont az első századok Biblián kívüli zsidó irodalma.

**Szabolcs Anzelm SZUROMI, O.Praem.
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Budapest H.**

Disciplinary and Doctrinal Regulations of the Early Councils (until the 5th Century) on the Basis of Virtues and their Biblical Origins

In the Shepherd of Hermas we can read the Vision of the Seven Women, representing the virtues: “They are daughters one of the other. Their name are: Simplicity, Knowledge, Innocence, Reverence, and Love. When you perform all the acts of their mother then you are able to live.” (*Hermas* 8.5). This expressive appearance of ‘virtues’ in the cited pseudo-apostolic source shows the importance of these abstract categories for Christian teaching in the 2nd century. The scholarly research attributes this importance to the influence of Stoicism on the apostolic fathers, because such abstract form of ‘virtues’ cannot be found in Old- and in the New Testament. Nevertheless, there are several descriptions in the so-called ‘wisdom-literature’ which contain the entire list about those skills which are called by Greek authors ‘readiness for good’ (i.e. the entire Book of Sirach). Likewise, in the New Testament the ‘catalogues of virtues’ (Gal. 5:22-26; Eph. 5: 25-32). The 2nd and 3rd century Christian writings and their interpretation on ‘virtues’ have made an essential influence on the 4th – 5th century disciplinary concept of the Church which is clearly testified by the *Traditio Apostolica*, *Didascalia*, *Apostolic Church Order*, *Apostolic canons*, and the teaching of the early councils. These sources have a strong relation to the Biblical basis, overstepping the teaching of Stoicism.

**Török Csaba,
Theological College of Esztergom. H.**

Isten irgalma és Isten haragja

Az irgalmasság a szentírási istenképnek az egyik lényegi vonása. Jézus evangéliumi tanítása sajátos hangsúlyt kölcsönöz ennek az isteni tulajdonságnak, amely az emberi cselekvés vezérfonalává kell hogy váljon - sőt, egyenesen elvárt erénye lesz a hívőnek. Hogy itt kötelességről, és nem pusztán a személyes jámborság megerősítéséről vagy kevesek számára fenntartott kiteljesítéséről van szó, az - egyfajta negatív olvasatban - azon igehelyek alapján is megmutatkozik, amelyekben újszövetségi keretben találkozunk Isten haragjának a gondolatával. Kiemelt helyen kell kezelnünk a királyról / gazdáról szóló példabeszédeket,

Szegedi Nemzetközi Biblikus Konferencia Alapítvány (SZNBK)
Foundation of Szeged International Biblical Conference
Bejegyzési szám: 06-01-0001607
Alapítvány székhelye 6723 Szeged, Tátra tér 5.
Adószám: 18657274-1-06 Számlaszám: OTP 11735012-20001223

amelyekben a felebaráttal szembeni irgalmatlanság Istennek nem pusztán a nemtetszését, de egyenesen az aktív haragját váltja ki. Ezek a szövegek különös elevénységgel állítják elének a lukácsi maxima megkerülhetetlen jelentőségét: „Legyetek hát irgalmasok, amint Atyátok is irgalmas” (Lk 6,36), különös tekintettel annak mátéi párhuzamos helyére (Mt 5,48), amelynek tükrében az irgalmasság Isten tökéletességének a foglalatja, s mint ilyen, erkölcsi elvárás a tökéletességre törekvő emberrel szemben is.

Wittkovszky Vadim
Humboldt University of Berlin D.

Die lukanischen Jakobusklauseln (Apg 15) vor dem Hintergrund der matthäischen Bergpredigt

Einige alte Handschriften des Neuen Testaments (u.a. Codex Bezae) zeigen, dass zwischen der Feldrede (Lk 6,20-49) und den sog. Jakobusklauseln (Apg 15,20.29) bereits in der Spätantike eine Verbindung gesehen wurde. Das wird dadurch nahegelegt, dass in diesen Manuskripten die "Goldene Regel" aus Lk 6,31 nach Apg 15,20.29 übertragen wurde. Es gibt aber darüber hinaus Indizien, dass auch die matthäische Form der Feldrede - die Bergpredigt (Mt 5 - 7) - von dem Autor des lukanischen Doppelwerkes berücksichtigt wurde. Uns interessieren hierbei vor allem die Gebote Jesu in Mt 5, die dort mit den "alten" Mose-Geboten verglichen werden (vgl. Apg 15,21). Neue Entdeckungen auf dem Gebiet der Beziehungen zwischen dem lukanischen Doppelwerk und dessen synoptischen Prätexten können hier zu interessanten Ergebnissen sowie neuen Fragestellungen führen.